

Zdajci se je odprla in iz nje je poskakalo nebroj mladih pažev, v zlatih in srebrnih oblekah.

»To je moje spremstvo,« je dejal princ Jelici, prijel jo je za roko in jo posadil v kočijo. Kočijaž je pognal konje in oddrdrali so preko polja. Paži pa so jo jadrno ubirali za kočijo.

Tako so dospeli do gradu, ki je bil iz samega belega marmorja, ves okrašen z biseri in demanti. Princ je popeljal Jelico pred svoje rodi-

telje, ki so jo z odprtimi rokami sprejeli za svojo. Ko sta princ in Jelica dorasla, sta se poročila.

Toda v svoji veliki sreči Jelica ni pozabila mačehe in sestrah, čeprav so jo tako zelo sovražili. Ko je bila poroka, je poslala ponje. Mačeha in hčere so jo prosile odpuščanja in mlada princesa Jelica jim je vse odpustila.

Vidite, otroci, to je pravljica o zlatih pisankah, ki jih je uboga Jelica dobila od zajčka za Veliko noč.

Dr. Pavel Grošelj

Ali si prijatelj živalim?

Pogovor v šolskem radiju

Dragi otroci! Kajne, saj vas smem tako imenovati? Otroci, to je najbolj prisrčen in ljubeč naziv, ki ga vam sploh morem dati. Pa vam želim, da bi še dolgo ostali otroci, vsaj v svojem srcu. In vedite, vprav o neki srčni zadevi se hočem danes pomeniti z vami. S srcem pa se dâ samo dvoje: ljubiti ali sovražiti. S srcem si mi lahko samo: ali prijatelj ali sovražnik. Pa te danes prav zaupno povprašam: »Povej mi odkrito po svoji vesti, ali si prijatelj živalim?« Toda že vidim, da si nekam v zadregi ter da si ne upaš jasno odgovoriti. Spomnil si se modrasa in stenic, podgane in trtne uši, bramorja na polju in voluharja v sadovnjaku. Toda tako te nisem hotel vprašati. Nisi me prav razumel. Zato bo najbolje, da poskusiva skupno odgovoriti na stavljeno vprašanje.

Ti si gotovo prijatelj temu ali onemu, oziroma prijateljica tej ali oni. Pa sem prepričan, da se tega prijateljstva niti prav ne zavedaš. Vse prevsakanje ti je tvoje prijateljstvo in vse preveč samo ob sebi umljivo, da bi si bil svest, kako mil in drag ti je tvoj prijatelj, kako zelo si navezan nanj in kako globoko si mu vdan. Veš, z dobrim prijateljem je tako, kakor z ljubim zdravjem, ki ga ne znamo dovolj ceniti, dokler ga imamo. Ko pa boš izgubil prijatelja, se ti bo nenadoma odprl v duši temán prepad in tedaj šele boš uvidel, kako drag in nenadomestljiv ti je bil. Sonce ti bo sijalo medlo in hladno z neba, kadar ti bo umrl zvest prijatelj. Pust in prazen se ti bo zdel svet, zoprna ti bosta smeh in veselje, vse okrog tebe

bo izgubilo mikavnost in smisel. Vse bi dal, da bi ga zopet priklical v življenje.

Pa mi povej sedaj, ali si prijatelj živalim? Vidim, da si še vedno v zadregi. Daj, pa najprej skupno premisliva, kako bi bilo z nami, ako bi človek svoje živali izgubil? Misli si, da bi nevidna tajna sila kar čez noč ugonobila vse živalsko življenje na zemlji, od orla in kondorja v zračnih višavah do čudežnih, svetlikajočih se rib v temnih morskih prepadih. Kako bi bilo z nama tedaj?

Vem, da ti pride najprej na misel ono, kar ti je najbližje. No, kar naštevaj v duhu z menoj: ne bilo bi več na mizi mesa in slastne pečenke, ne perotnine, ne divjačine in rib, ne gnjati in ne dišečih klobas o véliki noči, pa tudi ne jajec in medu in ne mleka, sirovega masla in sira, ne gibanic in potic in vseh onih najbolj zaželenih močnatih jedi, ki vam jih zamesijo mati z jajci in maslom.

Ne bilo bi usnja za obutev in jermenja, ne tople volnene obleke, ne kožuhov in pernic za trdo zimo, ne žime za žimnice in sita, ne voska za sveče na oltarju, a tudi ne svile, koravd in biserov za gizdava dekleta.

Zares težka izguba bi zadela človeštvo. V kako mnogih in važnih ozirih bi se morali omejiti. Predvsem naša telesna udobnost, ta bi utrpela neprecenljivo škodo. Vkljub vsemu pa bi nam ta izguba ne šla prav do srca, temveč predvsem do želodca. Prijateljstvo pa, ki ni zasidrano v srcu, temveč v želodcu, ni pravo prijateljstvo. Ako imaš prijatelja, ki ti je drag

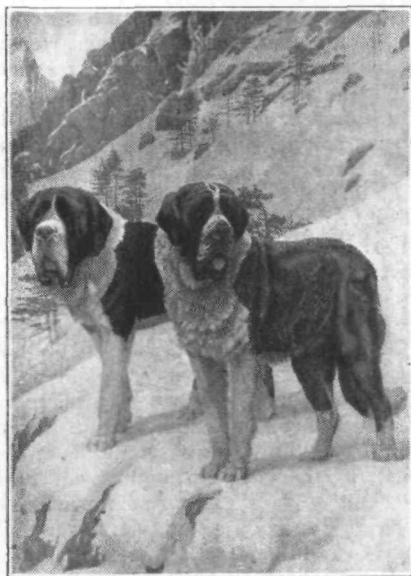
samo zato, ker ti od časa do časa ponudi košček belega kruha, jabolko ali hruško, krhlej pomaranče ali grizljaj sladčice — temu nisi pravi prijatelj. On ni prijatelj tvojemu srcu, temveč tvojemu želodcu. Hitro in lahko boš pretrpel njegovo izgubo. Tudi človeštvo bi se kljub težkim žrtvam kaj hitro prilagodilo nesreči, ki bi ga zadela z izgubo živali. Že danes žive ljudje, ki se hranijo izključno z rastlinsko hrano, tako zvaní vegetarijanci. In ti trdiš, da je rastlinski način prehrane za človeka mnogo zdravjši in primernejši. Tudi moderno zdravilstvo priporoča ob nekaterih boleznih, starejšim ljudem pa sploh, čim več rastlinske hrane. In kakor je človeštvo že danes izpodrinilo živalsko roževino pri ročajih, gumbih, platnicah itd. z umetnimi kemiškimi izdelki ter nadomestilo živalsko mast in maslo z rastlinskimi tolščami, zamenjalo svilo kitajske sviloprejke z umetno bombaževo svilo, čebelji vosek s parafinom itd. — tako bo človeštvo uspelo nadomestiti tudi vse ostale dobrine, ki nam jih poklanja živalstvo. A bodi temu že kakorkoli! Na želodec in telesno udobnost ne moremo navezati pravega in trajnega prijateljstva.

Kaj pa je potem tisto, kar te tako tesno veže s prijateljem? Vse ono, kar ti ne pojde nikdar več iz spomina, ako boš svojega prijatelja izgubil. Vse življenje se boš spominjal, kako sta se veselo igrala po domačih livadah, kako sta v zvesti tovarišiji blodila po logih in gozdih, kako sta imela dvoje parov oči, kot bi bilo eno samo oko, uprtih v vse, kar se je godilo krog vaju na zemlji, v vodi in zraku; kako sta iztikala na posekah po topolih in vrbah za čudovitimi hrošči, kako sta lovila po sončnatih travnikih rfoťajoče cvetove, metulje. Veselih vajinih pomenkov se boš spominjal in nedolžnih norčij, ki sta jih poleti uganjala ob vodi. Pozimi pa sta hodila drug k drugemu v hišo ter si pomagala pri nalogah in učenju. In bilo je nekoč pri sankanju, saj se še dobro spominjaš? Nekaj objestnih fantalinov te je tedaj napadlo ter te z ledenimi kepami pobilo na tla. Že se pripravljajo, da te dejansko naskočijo. Tedaj pa se je postavil zate tvoj prijatelj. Še danes ga vidiš, kako stoji visoko vzravan v snegu, kako se mu srdito bliskajo zveste oči, kako dviga sanke k zamahu — in glej, že beži strahopetna svojat. Ko sta šla tisti večer domov, si mu rekel: »Tega ti nikdar ne pozabim, France!«

Kaj je bilo tedaj jedro vajinega prijateljstva? Zvesto in vdano tovarištvo, medsebojna pomoč pri delu in v nevarnosti.

In če bi ti, človek, danes izgubil živali, česa bi se ti vse trajneje in globlje spominjal, kot vsega onega, kar služi le tvoji udobnosti in gizdavosti?

Spomnil bi se predvsem zvestega tovariša pri delu, konja in vola. Kako sta v žgoči pripeki vdano stopala pred pugom in brano ter ti nerodovitno ledino preobrazila v plodovito polje. Kako sta ti na jesen, omagujoča pod težkim bremenom, na-

Na levi mehkodlaki, na desni resodlaki bernardinec na prelazu sv. Bernarda

vozila v shrambe s polja in njiv božjega blagoslova. Ne mrtva stroja, ne brezdusna sužnja, temveč zvesta pomagača in vdana tovariša v trpljenju in delu. Pa se boš spomnil nedelje. Tedaj si se lahko oddahnil in si obrisal znoj z vročega čela. Pa si zapregel svojega rjavčka v koleselj. Kako ponosno je stal pred hišo, ves prožen in skočen, strigel z ušesi, grebel s kopiti, radostno hrzal in komaj čakal, da bo smel svojega gospodarja v veselem diru popejljati po beli cesti. In ko si se pod večer vrnil domov, ti je z radostnim laježem skočil naproti zvesti Čuvaj; mahal z repom in se ti dobrikal, ves srečen, da si zopet doma.

In ko si legel k počitku, si mirno zaspal v sladki zavesti, da ti čuva hišo in dom najzvestejši in najpogumnejši vseh stražarjev, dobri »Čuvaj«.

Res veliko globlje bi nas zadela izguba živali. Ne samo pri pečenki in sladčicah, temveč pri borbi za vsakdanji kruh, pri

naših žuljih in našem znoju. A tudi pri našem srcu.

Glej! Tisoče let že veže tesno prijateljstvo psa in človeka. Še izza onih pradednih dni izvira, ko je obširno jezero pokrivalo ljubljansko barje. Pred zvermi in sovražniki se je tedanji človek umaknil na jezero in si tamkaj zgradil svoja lesena mostišča. Edino orožje mu je bilo kos obdelanega kamena in obrušena kost. Pa si je vzgajal v psu zaveznika, pomočnika in tovariša, ki mu je zvesto stal ob strani pri prvih težkih korakih kulturnega razvoja. V boju z zvermi in sovražniki, v izsledovanju in zalezovanju divjačine, pri straženju in obrambi domačije. Ko boš ob priliki videl psa špiclja, poglej ga spoštljivo, kajti v njem zreš potomca onega barjanskega psa, ki je stal kot čuvar ob zibelci človeške kulture.

Od tistihmal pa do danes je pes svojo zvestobo človeku stokrat iznova utrdil in izpričal. Kot varuh črede in hiše, kot lovski tovariš, kot vprežna žival v večnem ledu in snegu severnih dežel, kot izsledovalec dežel, kot izsledovalec zločincev, kot edini spremljevalec človeka v mraz in noč neznanih polarnih pokrajin, a tudi kot pogumen bojevnik. Gotovo ti je znano, da so se že Grki v Homerjevih časih posluževali konj v bitki, »možake moreči«, kakor poje Homer. A zaupljivost med človekom in konjem tedaj še ni dozorela tako daleč, da bi človek in konj, zrastle kot v eno bitje, pojezdila v bojni metež. V bojni voz, opremljen z ostrimi kosami, so vpregli Homerjevi junaki svoje konje ter oddirjali z njimi na »mejdani junački«. Morda celo veš, da so se Kartažani posluževali v bitkah orjaških borilcev, afriških slonov, ter da je Hanibal prepeljal te ogromne živali preko Alp in sejal z njimi strah in zmedo med rimskimi legijami. Nisi pa morda še čul, da so se Germani v boju z Rimljani posluževali strašnih bojnih psov in da so morali Rimljani v bitki s Cimbri, potem ko so porazili može, izvojevati še posebno zmago nad bojnimi psi, ki so stražili germansko taborišče in pratež. Tudi ne veš, da je človek s takimi krvnimi psi napadel ter s svojim morilnim orožjem ugonobil cvetoča plemena novo odkrite Amerike.

A to je pes, ki pomaga človeku ugonabljeni in moriti, zvest in pokoren poveljem svojega gospodarja do smrti.

Pa ti hočem še spregovoriti o psu, ki rešuje in oživlja.

Na Prelazu sv. Bernarda so vzgajali menih posebno pasjo pasmo, bernar-

dinca. Zaradi svoje izredne izsledovalne sposobnosti, požrtvovalnosti in vztrajnosti je stopil v službo rešiteljev onih nesrečnih potnikov, ki zaidejo ali opešajo v zasneženih, nepriljudnih gorskih pokrajinah, ali pa jih zasujejo smrtonosni plazovi, ki grmijo tamkaj s strmega skalovja.

Po cele ure stikajo ti umni kosmatinci prostovoljno po vseh gorskih prepadih in potih. Ako se namerijo na onemoglega potnika, jo uberó po najkrajši poti v samostan, priključijo z glasnim laježem menihe ter jih popeljejo na kraj nesreče. Ako nalete na plaz, iščejo in tekajo okoli, ne bi li s tenkočutnim smrčkom zavohali nesrečenika, ki morda leži pokopan pod plazom. In čim ga zaslutijo, prično grebsti sneg z močnimi kremplji. Svoječas so jim menih obesili okrog vratu košarico z okrepcili, na hrbet so jim pripeli toplih volnenih odej. Najznamenitejši junak te samaritanske čete, Barry po imenu, je tekom svojega življenja rešil preko 40 ljudi neizbežne smrti, njegov naslednik Türk pa je že do leta 1913. otel 35 človeških življenj. O njegovih nadaljnjih junaštvih žalibog nimam več poročil. Prav te dni pa sem bral v časopisih, da so odposlanci menihov iz hospica na Sv. Bernardu srečno pripeli na svojo novo postojanko v Tibet-skem gorovju, kjer bodo z zvestimi pasjimi spremljevalci nadaljevali svoje človekoljubno delo.

In sedaj še en prizor iz svetovne vojne.

Strašna bitka je končana. Kot mrtvaški prt leži na brezkončni planjavi oblak dušičnega dima, ki so ga noč in dan bruhala bronasta žrela topov. Raztreščena debela dreves štrle iz razrite zemlje. Kot temna ognjeniška žekna zevajo temni prepadi, kamor je treščila v zemljo granata z jekleno pestjo. V nerazrešnem metežu krvi in zemlje, kamena in jekla, živalskih trupel in pohabljenih strojev pa ležijo ljudje, lačni in žejni, onemogli in izmučeni, ranjeni ljudje, ki z vročičnim pogledom topostrmijo v nebo in čakajo smrti. Iz zevajočih ran pa jim curlja rdeči, usihajoči studenček življenja, in razpaljena, žejna zemlja ga hlastno požira. Noči se že.

Glej, tam ob robu okopa, ki ga je vrgel iz zemlje granatni udarec, leži napol zasut bled, ranjen mož. Pravkar je odprl izmučene oči in globoko zavzdihnil. Pogled mu bliže v obraz! Zakaj trepetiš? Spoznal si ga? Da, tvoj oče je. Moj Bog, ni mu več pomoči. Znočilo se je. Kdo bi ga v tej gluhi temi iskal in kaj šele našel? V smrtni borbi je zaprl oči. Náte misli in na vse svoje ljube.

Zdajci začuti na svojem licu topel dih, tik ob sebi zasliši kratko, naglo sopenje in nato glasen, presunljiv lajež. Vzravna se, kolikor mu dajo moči in pogleda okrog sebe. Tu stoji pred njim nepričakovani rešitelj, vojaški pes sanitejec. V usnjata obuvala so mu obute noge, da se ne rani ob ostrem železju in žičnih pregradah, na vratu mu žari skozi noč električna svetiljka, oh, vse lepše, kot vsaka zvezda reš-

vzklila plemenita roža krvnega pobratimstva. Dva prijatelja sta drug za drugega prelila v čašo vina nekaj kapljic krvi, jo izpila ter si s tem zavezala telo in dušo na smrt in življenje.

Danes so ti trdi, težki časi srečno za nami. Stari častivredni obred je zapadel pozabi. A vendar ne popolnoma. V novi, morda še plemenitejši obliki se je pojavil v trpečem človeštvu. Kadar že obupa uče-

Sanitejska psa, kakor sta bila opremljena ob pričetku svetovne vojne, sta izsledila težko ranjenega vojaka

nica. Še enkrat zalaja, še enkrat se mu zasvetijo dobre, zveste oči — in nato naglo zdirja po pomoč težko ranjenemu možu. Na robu življenja in smrti je rešila človeka žival. Nad 40 ranjencev je časih v eni sami noči iztrgal en sam sanitejski pes iz smrtnega žrela. In bilo jih je na tisoče, ki so vršili samaritansko službo po bojnih poljanah.

K sklepu pa ti hočem izpregovoriti še o najglobljem in najplemenitejšem pobratimstvu med živaljo in človekom.

Pri nas Jugoslovanih se je v težki borbi, ki jo je skozi stoletja vodil narod za smrt in življenje, izkristaliziral še en višji, še en popolnejši tip prijateljstva. Iz krvnega sovraštva, ki nas je obdajalo, je

nost zdravnika, ko leži bolnik že ves onemogel in izkravavljen in ko mu že komaj slišno utriplje srce, tedaj ga more često še rešiti krvna žrtev požrtvovalnega prijatelja. Iz prijateljeve žile napeljejo zdravniki sveže krvi v usihajoče bolnikovo telo. Okrepčan in poživiljen po tej krvni transfuziji, kakor ji pravijo zdravniki, bolnik mnogokrat prebolí nevarno bolezen ter se zdrav povrne v življenje.

Toda, kako naj žival sklene s človekom tako krvno zavezo, me vprašaš. Čuj me in vedi! — da krvavi danes na tisoče konj in goved širom zemeljske oble v prid trpečemu človeštvu. S strupenimi klicami strašnih kužnih bolezni, s tako zvanimi bolezenskimi bakterijami zastrupi človek ži-

valsko telo. Z bakterijami otroške morilke davice in progrozne krčevite odrevenelosti zastrupi konja, kugo črnih kozâ pa precepi na uboge teličke. Ko pa si konjsko telo opomore od strašnega strupa, tedaj so se v njegovi krvi pojavili plemeniti, čudotvorni sokovi. S pomočjo teh čudotvornih sokov je konj prebolel težko zastrupljenje ter ozdravel. Z njihovo pomočjo se bo tudi obolelo človeštvo moglo ubraniti smrtonosnemu vplivu pogubnih bakterij. Zato otvorijo konju na vratu krvno žilo in mu odtočijo nekaj litrov čarodejne krvi. Iz nje izločijo plemenite zdravilne sokove. In kadar boš ležal ti ali tvoja sestra napadena od zavratne morilke davice in ko ti ne bo na svetu že nikake pomoči, — tedaj te bo nekoliko kapljic krvi, ki jih je zate prelila zvesta žival in ki ti jih vbrizgne zdravnik v telo, obudilo k življenju in zdravju.

Zapomni si, da je hvaležno človeštvo postavilo bronast spomenik konju, ki je bolnikom žrtvoval večkratno lastno telesno težo zdravilne krvi.

In sedaj premisliva še enkrat, kaj bi bilo z nami, če bi človek izgubil svoje živali.

Strašne kuge morilke bi se razpasle širrom zemeljske oble. Črne koze bi kosile ljudstva, kakor so jih že tolikrat v prešlih časih, davica bi morila med vami otroci, proti eni najstrašotnejših boleznih, proti krčeviti odrevenelosti bi ne imeli uspešne obrambe.

Pa sem danes takoj izpočetka govoril s teboj o izgubi zvestega prijatelja. Kako sva že rekla tedaj? Kaj je jedro pravega prijateljstva? Zvesto in vdano tovarištvo,

Gustav Strniša

Piruhi

»Lani ste sami barvali piruhe. Tudi letos jih dobite vsak pet, a pet za vsakega jih bom obročila sama!« je rekla Jerinova mati Urša in vprašaje pogledala svoje tri otroke.

»Lani sem jih zakopal v mravljišče in mravlje so jih krasno pobarvale s svojo kislino. Tudi letos jih bom zakopal,« se je oglasil najstarejši, Jurček.

»Midva s sosedovim Tomažem jih bova sama kuhala v čebuli, da bodo lepo rjavi,« je del Andrejec. —

medsebojna podpora pri delu, požrtvovalna pomoč v nevarnosti in nesreči.

Ali nisva našla v živali vseskozi takega zvestega in vdanega prijatelja, tovariša, pomočnika, žrtvujočega se dobrotnika?

In sedaj te ne vprašam nič več, ali si prijatelj živalim, ker vem, da si dober in da imaš hvaležno srce. In zato tudi vem, da ne boš trpinčil in mučil živali, svojih dobrotnic. A tudi ubogi muhi ne boš več trgal kril, ne boš več nabadal majniških hroščev na mlinček, ne boš več stikal za ptičjimi gnezdi ter ljubim ptičem pevcem kradel življenjsko srečo. Celó modrasa ne boš več nataknil na klin in ga mučil nad žgočim plamenom. Saj je tudi on uboga žival brez hudobije in sovraštva, ki dela samo to, v kar ga je poklicala in za kar ga je opremila mati Priroda. Tudi tam, kjer boš pokončaval škodljivce, boš usmiljen z živaljo.

Brez sovraštva, brez strasti, brez maščevalnosti in mučitve jo boš, ves milosrčen, uničil. Saj vem, da si dober.

Pri kraju sem. — Sedaj pa pojdem ven pod božje nebo. In ko bom uzrl prvega metuljčka prehitevčka, prvega martinčka, ki ga je zgodno pomladno sonce zvalilo na plan, ali pa prvo svobodno ptico, ki bo smelo rezala zračne daljave na tem vedrem pomladnem nebu, pa jim bom zamahnil z roko v pozdrav ter se jim iz globine srca zahvalil za vso vdano in požrtvovalno pomoč, ki so jo nudile živali človeku na trnjevi poti življenja — vse od zore človeštva do danes.

Pojdi in stori tudi ti tako!

Hčerka Anica pa je molčala.

»Ali jih ti ne maraš že zdaj? Ali hočeš same pobarvane piruhe?« jo je vprašala mati.

»Mama, prosim, le kar dajte mi jih!«

»Kam boš pa ti z njimi?«

Anica je boječče odvrnila:

»Tje v Podlog jih nesem tistemu malemu Cirilu, saj ga poznate. Tako vesel in pogumen deček je, a reven kakor cerkvena miška. Nikoli ne vzdihuje in se ne cmeri, vendarle